

PEMBE DİZİLERİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ALMAN TELEVİZYONLARINDAN ÖRNEKLER

Ceyhan KANDEMİR*

Kurze Zusammenfassung

Die Soap Operas sind eine der wichtigsten Programmformate im Fernsehen. Die Fernsehnutzung der Kinder sind in diesen Unterhaltungssendungen sehr gross. Die Soap Operas sind für viele Zuschauer Freiraum für Gefühle, eine Kompensation von Enttäuschungen, Ratgeber und Vorbilder für ihr Leben. In diesem Artikel geben wir Beispiele von den Deutschen Soap Operas und warum Kinder sich für Soap Operas begeistern.

Schlüsselwörter: Fernsehen- Soap Operas- Fernsehnutzung der Kinder

Günümüzde televizyon yayıncılığında formatlar sürekli değişip gelişmekte, yapımcılar izleyicilerin ilgisini canlı tutabilmek ve televizyonlar arası reyting savaşlarında ayakta kalabilmek için her türlü yapımcı formatını denemekten çekinmemektedirler. Bu durum beraberinde tabii ki yapımlarda etik ve ayrıca estetik sorunları da oluşturmaya başlamış, toplumların genelinde kültürel yozlaşmanın hızı daha belirgin bir şekilde açığa çıkmıştır. Televizyon yayıncılığında genel anlamda eğlence programları kapsamında ele alınabilecek bu tarz programların belki de tüm dünyada en vazgeçilmez olanı ve en eskisi pembe dizilerdir. Bilindiği üzere orjinal adı "soap operas" olan pembe diziler tıpkı ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de hatırı sayılır izlenme oranlarıyla toplumun hemen hemen her kesiminden farklı izleyici grupları tarafından izlenmektedir.

Pembe dizilerin en önemli seyirci kitlesini çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Bu program formatının çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceği çok açıktır, çocuklar bu dizilerde gördükleri insan ilişkilerini ve yaşam şeklini kendilerine örnek almakta, sahte bir dünya ile gerçek dünya arasında bocalayabilmekte; idealin, kavuşulması istenilen ve arzulananın pembe rüyalar gibi sahte mutluluklar içinde yaşama isteminin algılanması çocukların ruhsal ve zihinsel yapılarını olumsuz etkilemektedir. Pembe dizilerdeki yaşam tarzının ve bu dizilerdeki karakterlerin model olarak görülmesi tehlikesi çocukların ruhsal ve zihinsel yapılarında, gelecekleri için, maalesef bir sabun köpüğü etkisinden çok daha büyük bir etki yaratarak zedelenmelere yol açabilmektedir.

Çalışmada pembe dizilerin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerin yanı

* Yrd.Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bölümü.

sıra Almanya'da bu konuda yapılmış araştırmalar ve Alman televizyonlarından örnekler verilecektir. Almanya'da özellikle saat 18:00-20:15 arası pembe dizilerin milyonlarca izleyici tarafından ilgi ile izlendiği saatlerdir, bu saatler arasında çocuklar çok büyük bir izleyici oranını oluşturmaktadırlar. Almanya'da en çok izlenen pembe diziler RTL televizyonunda yayınlanan *Gute Zeiten, Schlechte Zeiten* ve *Unter Uns*; ARD televizyonunda yayınlanan *Marienhof* ve *Verbotene Liebe*'dir

Pembe diziler de haberler gibi uluslararası bilimsel çalışmalarda medya analizlerinin çok sık yapıldığı yapım formatlarıdır, neredeyse diziler arasında uluslararası boyutta ortak bir ilgi alanı mevcuttur. 1944 yılında Herzog motivasyon olarak, radyoda düzenli olarak pembe dizileri dinleyenlerin, pembe dizileri duyguları için bir özgürlük alanı gibi gördüklerini, kendi yaşamlarındaki hayal kırıklıkları ve başarısızlıklarının telafisi gibi hissettiklerini, kendi yaşamlarında bu dizileri bir işaret ve model arayışı olarak düşündüklerini tespit etmiştir.(Götz:2002,17-29)

Pembe dizilerin çok kısa ve öz bir şekilde tarihine baktığımızda, pembe dizilerin reklam sektörü ile beraber hareket ettiği , belirgin bir izleyici kitlesine, yani kadınlara, özellikle ev kadınlarına yönelik olduğu görülmektedir. ABD'de kadınların en çok radyo dinlediği saatlerde temizlik malzemesi satan şirketler, bu tarz dizilere sponsor olmuşlar, günümüze değin ulaşan ,soap opera', sabun köpüğü ismi de buradan gelmektedir. 10 Ekim 1932 tarihinde radyodan yayınlanan ilk pembe dizi *Betty and Bob*'dur. 1939 yılında sadece Procter&Gamble firması 22 adet radyo dizisinin sponsorluğunu üstlenmişti. Pembe diziler o yıllarda özellikle 1940 yılında aynı

anda 64 pembe dizinin radyoda yayınlanması ile en üst noktalara çıkmıştı. Televizyonda yayınlanan ilk pembe dizi ise 1947 yılında *A Women to Remember*'dir. Radyodan uyarlanmış pembe diziler paralel olarak televizyonlarda da gösterilmeye başlanınca, radyo pembe dizileri gittikçe azalmaya başlamış, 1961 yılında da CBS son radyo pembe dizisini de yayından kaldırmıştır. 1960'li yıllardan itibaren Avrupa'da da pembe diziler üretilmeye başlanmış, örneğin ilk İngiliz pembe dizisi *Coronation Street* 1960 yılında yayınlanmıştır. Fakat bu dizilerde olaylar klasik Amerikan pembe dizilerinden farklı olarak zengin ortamlarda değil tam tersine işçilerin çevrelerinde gelişmekteydi. Bu dizileri *Eastenders* ve *Brookside* gibi diziler izlemiştir. 8 Aralık 1985 yılında ARD televizyonunda yayınlanan *Lindenstrasse* adlı ilk pembe dizi *Coronation Street*'in bir örneğidir. Haftada bir yayınlanan *Lindenstrasse*'nin 1000. bölümü 30 Ocak 2005 tarihinde yayınlanmıştır ve dizi halen yayınlanmaya devam etmektedir.(http://de.wikipedia.org/wiki/Soap_Oper_a)

Pembe diziler artık günümüzde sadece ev kadınlarına değil, neredeyse deyim yerindeyse 7'den 70'e her yaştan, her meslek grubundan, farklı sosyal, kültürel ve ekonomik çevrelerden milyonlarca insan tarafından izlenmekte ve bir türlü tüketilememektedir. Televizyon haber verme, bilgi verme gibi görevlerinin ötesinde en önemli görevlerinden bir tanesi daha olan eğlence işlevinin büyük bir bölümünü de bu pembe diziler sayesinde götürmektedir. İnsanlar bu dizilerle, farklı bir dünyanın kapısından bakmanın hazzını yaşamakta, bu vazgeçilemeyen haz da yapımcılar tarafından sürekli artan dozlarla izleyicilere verilmektedir. Bu yapım formatının tüketilememesinin nedenlerini 1944 yılında

Herzog'un yaptığı çalışmalara bağlayabiliriz. İzleyiler ister kadın, ister erkek, ister genç ve çocuk olsun güzel ortamlarda, seksi, güzel giyimli kadınları, yakışıklı ve şık erkekleri ilgiyle izlemekte, adete onları örnek almaktadırlar, bu dizilerin oyuncularını izleyicileri için bir idoldur, onlar gibi giyinmeye ve davranmaya başlarlar, işin en tehlikeli boyutu da kişilerarası ilişkilerinde onları örnek olarak almaya başlamalarıyla ortaya çıkmaktadır. Pembe dizi izleyicileri artık süslü ve pembe bir dünyada olabilmenin keyfini yaşamakta, hayal ile kurmaca bir dünya arasında gidip gelmektedirler. Fakat çocuklar gerçek yaşam ile kurmaca bir yaşam arasındaki farkı algılayamadıkları için en büyük tehlike burada ortaya çıkmaktadır.

Almanya'da yapılan araştırmalarda her beş çocuktan dördünün okula giderken yolda düzenli olarak pembe dizilerde geçen olaylarla ilgili olarak konuştukları belirlenmiş, yüz yüze yapılan konuşmaların yanı sıra dizi yayınlanırken veya hemen sonrasında yapılan telefon görüşmeleri ve pembe dizi mektup arkadaşlıklarının olduğu görülmüştür. Pembe diziler, çocukların günlük yaşamlarında ortak nokta haline gelen ve sosyal ilişkileri belirleyen sembolik bir malzeme olmalarının ötesinde değerleri belirleyen ve gizli kalmış kişisel sorunların çözümüne yardımcı olan bir konumdadırlar.(Vocke :2002, 79-89) Bu diziler çocuklar tarafından heyecanla izleniyor, bir alışkanlık biçiminde kendileri için çok özel bir hale geliyorlar. İlkokula ve anaokuluna giden çocuklar için bu diziler ailenin biraraya geldiği saatler ve gündelik yaşamın bir ritmi olarak algılanıyor, daha ilerleyen yaşlarda ise bilinçli bir şekilde çevreyle iletişim kopartılarak tek başına izleme yöntemi tercih ediliyor. Pembe diziler çocuklar tarafından sorunların çözümüne

yönelik; sağlık problemleri, toplum içindeki farklı gruplar ve sosyal ilişkiler gibi önemli konular hakkında bilgilendirici ve eğitici programlar olarak görülmektedir. Pembe dizileri izleyen çocuklar dizi karakterlerinin sorunlarını neredeyse içlerinde yaşamakta, zaman zaman da duygu patlamaları yaşayarak ağlama ve gülme krizleri yaşamaktadırlar, çocuklar bir bakıma dizi karakterleriyle birey-medya ilişkisi içinde parasosyal bir ilişki içinde bu kişileri arkadaşları gibi görmekte, zaman zaman da özellikle ergenlik çağlarında duygusal anlamda ilişkiler yaşama arzusu görülmektedir. (Götz: 2002,24-27)

Pembe dizi izleyicisi çocuklar ile yapılan bir görüşme bu dizilerin onların yaşamında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 15 yaşındaki Christel yaklaşık 5 yıldır *Marienhof*, *Unter Uns* ve *Gute Zeiten, Schlechte Zeiten* isimli dizileri izlemektedir, içerik olarak dizilerdeki doğallık ve resmiliğin yanı sıra olayları beraber hissedebilme olanağını bulduğunu ifade etmektedir. Özellikle aşk ilişkilerinde diziler kendisi için bir örnek oluşturmakta, bu diziler olmadan yaşayamayacağını, diziyi izlemediği zaman huzursuz olduğunu ve dizide gelişen olayları merak ettiğini söylemiştir. Ailesi kendisinin bu tutumunu aşırı bulduğunu, ancak yine de diziyi izleme heyecanı ile her akşam odasına çekilerek dizileri izlemekten vazgeçemediğini belirtmektedir. Yine 14 yaşındaki Alida da beş yıldan fazla bir zamandan beri *Gute Zeiten, Schlechte Zeiten*, adlı pembe dizi serisini izlemektedir, bu pembe diziler kendi deyimiyle „kolay sindirimi garanti bir eğlence“dir. Alida ironik bir ifadeyle bu tarz dizilerin yarım yamalak bilgiyle hazırlandığını ifade etmekte, gelişen olayların her zaman gerçek hayatta bu şekilde oluşamayacağını söylese de heyecanını kaybetmeden bu diziyi

izlemekten vazgeçmediğini söylemektedir. 4 yıldan beri yine aynı pembe diziyi seyreden 15 yaşındaki Silke'nin de özellikle dizideki ilişkiler ilgisini çekmekte, hemen hemen her gün en yakın kız arkadaşıyla dizideki karakterlerden hangisinin birbirine uyduğunu ya da uymadığını konuştuklarını söylemiş, dizi karakterleriyle kendisini özdeşleştirerek onlar gibi düşündüğünü, karakterlerin de kendisi gibi düşündüğünü belirtmiştir. Silke *Gute Zeiten, Schlechte Zeiten* isimli dizi oyuncularından Chris figürü ile parasosyal bir aşk ilişkisi yaşamaktadır.(Götz:2002,24-27)

Pembe dizi izleyicileri eğlenmek ve iş-okul sonrası gerginliklerden kurtulmak, gevşemek amacıyla bu yayınları izlemektedirler. Rheingold Enstitüsü'nün yaptığı bir araştırmada, bu dizileri izleyen gençlerin günlük ödev ve vazifeleri sonrasında gergin geçen günlerinin renkli bir şekilde noktalanmasına yardımcı olmak amacıyla bu yayınları izlediklerini belirtmişlerdir.(<http://agentur.de/magazin/studien/medien/soaps>)

Almanya'da 2002 yılında yapılan başka bir araştırmada çocuklar arasında bilgisayar ve internet kullanımının gün geçtikçe artmasına rağmen televizyonun hale çocuklar üzerinde en etkili kitle iletişim aracı olduğu görülmüştür. 3 ile 5 yaş grubu arasındaki çocuklarda televizyon izleme süresi günde 70 dakika iken artan yaş ile birlikte televizyon izleme süreleri de artmaktadır, 6 ile 9 yaş grubu arasındaki çocuklar günde 92 dakika televizyon izlerken, bu süre 10-13 yaş

grubu arasında 116 dakikaya çıkmaktadır. (Feierabend-Klingler:2003,167)

Pembe dizileri bu kadar izler kılan en önemli nedenler arasında bu format türünün başı ve sonunun belli olmaması gösterilebilir; yani bir başka deyişle izleyici dizileri ne zaman izlemeye başlarsa başlasın konuyu yakalayabilmektedir, gelişen olayların akışı neredeyse aylara yayılmaktadır ve gelişmelerin ucu açıktır. Pembe diziler tipik anlatım biçimleriyle, çok yavaş bir anlatım temposu, her bölümün kendine özgü dramatik yapısı ve aynı anda gelişen birçok paralel olaylar zinciri, renkli karakterleriyle çocukların her zaman yoğun ilgisini çekmektedir. Bu dizilerin çocuklar tarafından yoğun ilgiyle izlendiği gerçeğinden hareketle dizi yapımcılarına büyük görevler düştüğünü hatırlatmak gerekir. Huxley'in dediği gibi " ...Bir halk saçma sapan şeylerle eğlendiği zaman, kültürel yaşam aralıksız eğlence turları şeklinde yeniden tanımlandığı zaman, ciddi kamusal konuşmalar bebeklerin çıkardıkları seslere benzediği zaman ve kısacası halkın kendisi bir izleyici kitlesi, halkın kamusal işleri de bir vodvil temsiline döndüğü zaman, artık ulus riskle yüz yüze gelmiş ve kültürün ölümü açık bir olasılık halini almış demektir".(Postman:1994,169) Temel amacı eğlendirmek, hoşça vakit geçirtmek olan pembe diziler gelişen olaylarıyla çocuk ve gençlere olduğu kadar toplumun tüm bireylerine de yani tüm izleyenlerine de eğitime, yol gösterme ve bilgi verme misyonuyla yaklaşmaya başladıklarında daha da etkili olacaklar, izlerken öldürmeyecekler, kültürleri yok etmeyeceklerdir.

Kaynakça :

- GÖTZ, Maya, "Endlosgeschichten für Millionen. Ein kurzer Streifzug durch die internationale Soap-Forschung", *Alles Seifenblasen? Die Bedeutung von Daily Soaps im Alltag von Kindern und Jugendlichen*. München 2002. S 17-29, kopaed verlagsgmbh (<http://www.mediaculture-online.de>)
- http://de.wikipedia.org/wiki/soap_opera
- VOCKE, E.: *Folgekommunikation und interaktive Funktion von Soaps*. In: M. Götz (Hrsg.): "Alles Seifenblasen? Bedeutung von Daily Soap im Alltag von Kindern und Jugendlichen". München 2002, S. 78-89.
- GÖTZ, Maya, "Warum Kinder und Jugendliche sich für Soaps begeistern", *Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen (Hrsg.) : tv-diskurs- Verantwortung in audiovisuellen Medien*. Ausgabe 19. Baden-Baden 2002. S. 24-27. (<http://www.mediaculture-online.de>)
- <http://agentur.de/magazin/studien/medien/soaps>
- FEIERABEND, Sabine; KLINGLER, Walter, " Eine Analyse der Fernsehnutzung von Drei-bis 13 Jaehrigen 2002. Was Kinder sehen, ", *Media Perspektiven* 4/2003. S.167
- POSTMAN, Neil, *Televizyon: Öldüren Eğlence*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.

